

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Egészségnevelés

Programvezető: Pikó Bettina, DSc

A képzési program általános keretei

A képzési program az egészségkultúra történelmi vonulatával, az egészség mint érték koronkénti változásaival, az egészségneveléstől az egészségfejlesztés modern elméletéig ismerteti meg a hallgatókat. Nagy hangsúlyt helyez az adott populáció egészségmagatartását befolyásoló iskolai, társadalmi (családi, környezeti), kulturális, vallási stb. tényezőinek feltárására. Az elméleti felkészítés az egészségnevelés és egészségfejlesztés filozófiai, szociológiai, antropológiai, pszichológiai, pedagógiai, valamint etikai vonatkozásait mutatja be, továbbá azokat a modern fejlesztési modelleket, amelyek alapján képesek lesznek a hallgatók komplex megközelítéseket alkalmazó hatékony kutatásra.

Az eddigi kutatások bebizonyították, hogy az egészségtudatos magatartás kialakulásában számos tényező játszik szerepet. A testi működésre és az egészségre vonatkozó tudás mellett jelentős szerepe van a beállítódásoknak, a meggyőződéseknek, a tartósan ható, kulturálisan meghatározott magatartásmintáknak és a konkrétan érvényesülő környezeti feltételeknek. A nemzetközileg alkalmazott és másutt bizonyítottan hatékony egészségfejlesztési módszerek adaptálásának egyik fontos feltétele a lakosság, és kiemelten az iskoláskorú (egészen az általános iskolától kezdve a posztgraduális képzésig) fiatalok egészségtudatos magatartását meghatározó tényezők részletes ismerete. Kutatási témáink keretében nagyrészt ezeknek a konkrét tényezőknek a feltárására vállalkozunk. Foglalkozni kívánunk továbbá azokkal az életvitelbeli technikákkal, amelyek hatékonyak a természeti és társadalmi környezet egészségkárosító hatásának kivédésére. Ezen tényezők történelmi kontextusba ágyazott vizsgálatát tervezzük. Másrészt az egészségnevelési, egészségfejlesztési programok kialakításának, működtetésének, hatékonyságmérésének metodikáját feltáró tudományos munkát tervezünk.

A képzési program szoros együttműködésben áll a Szegedi Tudományegyetem Magatartástudományi Intézetének Ifjúságkutató munkacsoportjával, így a Doktori Iskola keretében kialakuló kooperáció lehetővé teszi a munkacsoport eddig végzett vizsgálati módszereinek és eszköztárának kiterjesztését, nagyobb léptékű felmérések és kutatási programok közös kivitelezését. Az Ifjúságkutató munkacsoportnak négy olyan kiemelt területe van, amelyek együttműködést jelenthetnek a Neveléstudományi Intézetben folyó kutatások számára:

- Ifjúkori problémaviselkedések (addikciók, káros szenvedélyek, mint dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, viselkedési addikciók, pl. problémás okostelefon- és Internet-használat, serdülőkori mentális problémák, pl. depresszió, agresszió, szorongás), valamint ezek kihatása az iskoláskorú populáció mindennapi életére.

- Rizikó- és védőfaktorok felkutatása és elemzése (sport, spiritualitás, társas támogatás, reziliencia és egyéb pozitív pszichológiai tényezők, amelyek a fiatalok jóllétét segítik elő).

- Az iskolai környezet egészségre gyakorolt hatásai, beleértve a pedagógusok lelki egészségvédelmét, különös tekintettel a prevencióra.

- Az iskolai egészségnevelési programok tervezése, kivitelezése, különös tekintettel a halmozottan hátrányos környezetből származó tanulók körében végzett felzárkóztató programokra, amelyek révén komplex egészségnevelési kísérleteket lehet végezni.

A Doktori Iskola pedagógus és pszichológus kutatóival való együttműködés elsősorban annak vizsgálatában lehet hasznos, hogy a családi és a szocializációs mechanizmusok hogyan befolyásolják az egészségtudatos magatartás, illetve az egészséget veszélyeztető életvitel kialakulását.

Fontosabb kutatási témák

1. Kultúra, egészség, egészségműveltség

A hatékony egészségnevelési programok kialakításához ismernünk kell egészségről alkotott egyéni vélekedéseket, továbbá azt, hogy milyen hagyományok élnek ma is, amelyek befolyásolják az egyén egészséggel, betegséggel kapcsolatos nézeteit, és reakcióit.

A PhD képzés keretében ebben a témakörben többféle kutatási téma végezhető:

- (a) Az egészségről alkotott elképzelések kulturális gyökereinek feltárása különböző életkorú tanulók körében végzett vizsgálatokkal.
- (b) Egészség- és médiaműveltség sajátosságainak elemzése. Az egészséggel, betegséggel és az egészségkárosító tényezőkkel kapcsolatos tipikus tévképzetek vizsgálata különböző életkorú tanulóknál
- (c) Az egészséggel és az egészséges életmóddal kapcsolatos családi, nevelési és társadalmi hatások feltérképezése.
- (d) A jelentős lemaradásokkal küzdő, kiemelkedő figyelmet igénylő csoportok és speciális problémáik azonosítása.

2. Magatartás-epidemiológiai vizsgálatok

Az ifjúkori problémaviselkedés és egészségmagatartás elemzése, az adott probléma gyakoriságának és hátterének feltárása.

A PhD képzés keretében ebben a témakörben többféle kutatási téma végezhető:

- (a) Kémia addikciók (dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás) vizsgálata
- (b) Viselkedési addikciók (problémás okostelefon- és Internethasználat) vizsgálata
- (c) Serdülőkori depresszió, agresszió és szorongás vizsgálata
- (d) Iskoláskorúak komplex életmódvizsgálata (táplálkozás, sport, szabadidő)

2. Rizikó- és protektív tényezők elemzése

A hatékony egészségnevelés alapja a kockázati és védőfaktorok ismeretén nyugszik, ezért ezek feltárása elsőrendű feladat.

A PhD képzés keretében ebben a témakörben többféle kutatási téma végezhető:

- (a) Kockázati tényezők feltárása (társadalmi egyenlőtlenségek, egyéni és környezeti hatások)
  - (a) A sport mint védőfaktor
  - (b) A spiritualitás és vallás mint védőfaktor
  - (c) A család mint védőfaktor
  - (d) A társas kapcsolatok, a társas támogatás mint védőfaktor
  - (e) A pozitív pszichológia szerepe az egészségvédelemben (koherencia, reziliencia, coping)

3. Az iskola mint az egészségnevelés és -fejlesztés színtere

Az egészség értéként való kezelésére, a helyes egészségmagatartás kialakítására az iskola vállalkozik. A hatékony intervenció eszközeinek kifejlesztése, a különböző eszközök és módszerek hatékonyságának vizsgálata.

A PhD képzés keretében ebben a témakörben többféle kutatási téma végezhető:

(a) A tantervek szerepe, a tantervi célok között megjelenő közvetlen egészségnevelési hatások és a különböző tantárgyakba (pl. biológia) beágyazott, az egészséggel kapcsolatos tudás. Az egészség megőrzése, mint a tudás integrálásának lehetősége (probléma alapú tanulás).

(b) Az iskolai környezet és az iskolai munkarend egészségmegőrző, egészségfejlesztő szerepének elemzése (fizikai, pszichoszociális, lakóhelyi kapcsolati környezet). Közvetett iskolai magatartásformáló hatások.

(c) Iskolai egészségpolitika. Komplex, tanuló-centrikus programfejlesztés, az egészségmegőrzés szempontjainak integrálása az iskolák pedagógiai programjaiba.

(d) Az egészségtudatosság kialakítása az iskolai oktatás keretei között. Programfejlesztés, tananyagfejlesztés, kísérleti kipróbálás, a hatékonyság felmérése.

4. Az egészségnevelés és egészségfejlesztés hatékonyság mérése

Az egészségnevelés és egészségfejlesztés hatékonyságának mérése, és az eredmények figyelembe vételével történő továbblépés a záloga annak, hogy a populáció egészségkultúrája megközelítse a kívánatos színvonalat. Éppen ezért, a nemzetközi hatékonyságmérések implementációja mellett, illetve azzal együtt a hazai sajátosságokat, valamint a társadalmi, politikai, gazdasági hatásokat szem előtt tartó hatékonyságmérés módszerfejlesztésre van szükség.

A PhD képzés keretében ebben a témakörben többféle kutatási téma végezhető:

(a) Az egészségnevelés hatékonyságának mérése, megbízható indikátorok kialakítása, nemzetközi tapasztalok átvétele, adaptálása, kipróbálása.

(b) Iskolai, fenntartói és regionális szintű felmérések, az egészségnevelés szempontjainak integrálása a monitor-jellegű vizsgálatokba.